

DOI: 10.15421/1718101

УДК: [37.091.212: 314.151] (477.52/.6 + 477.8)

Вільний час та дозвілля підліткової молоді Прикарпатського регіону (за результатами опитування учнів випускних класів закладів загальної середньої освіти)

Максимович О. В., Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

У статті презентовано результати дослідження «Ціннісні орієнтації учнів випускних класів м. Івано-Франківськ», проведеного Навчально-науковим центром соціологічних досліджень Прикарпатського регіону ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» в рамках угоди про співпрацю між головним управлінням освіти і науки Івано-Франківської обласної державної адміністрації та Прикарпатським національним університетом, а також в рамках угоди про співпрацю між управлінням освіти і науки виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради та Прикарпатським національним університетом та за фінансової підтримки Канадського інституту українських студій у 2015 році. Представлено дані опитування щодо джерел отримання інформації учнями випускних класів м. Івано-Франківськ. Розглянуто жанрові та стилізові вподобання даної соціально-демографічної групи, окреслено бюджет вільного часу в оцінках підліткової молоді обласного центру Прикарпаття. Проаналізовано відповіді випускників загальноосвітніх навчальних закладів м. Івано-Франківськ у контексті теоретичних підходів пояснення підліткового періоду соціалізації в умовах сучасного суспільства. З'ясовано наявність ознак зсуву ідентичності досліджуваної соціально-демографічної групи, виявлено фактичну дисфункцію традиційних медіа в сенсі джерел інформації для підростаючого покоління. Оцінено вплив фактору міжкультурної комунікації на дозвіллі практики підліткової молоді в контексті ціннісного дискурсу молоді прикордоння Східної та Центральної Європи. Наголошено на потребі і необхідності посилення інформаційної та медіа грамотності підліткового покоління зусиллями профільних інституцій. Зроблено висновок про те, що дозвіллі практики підлітків фактично є комунікативними практиками за формою та змістом.

Ключові слова: особистість; соціалізація; дозвіллі практики; комунікативні практики; інформаційна та медіа грамотність; ідентичність; ціннісні орієнтації

Free and Leisure Time of Teenage Youth in Precarpatian Region (based on the Survey of Students of General Secondary Educational Institutions)

Maksymovych O. V., Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

The article is devoted to the results of the study «Value orientations of Ivano-Frankivsk's general secondary institutions students» conducted by the Educational and Scientific Center of Sociological Research of Precarpathian region of SHEI «Vasyl Stefanyk Precarpathian National University». This research project has been supported by the Canadian Institute of Ukrainian Studies (University of Alberta) and it has been implemented together with the Department of Education and Science of the Executive Committee of Ivano-Frankivsk City Council in 2015. According to the research methodology, 28 Ivano-Frankivsk's schools have been involved to the research procedure, 774 respondents have participated in this project, which accounts for 68, 7%. The statistical sampling error (with a probability of 0.95) hasn't exceeded 1, 98%.

When it comes to the youth, especially teens, so it is quite substantial that this particular social and demographic group tend to implicate two significant patterns of everyday behavior (learning and leisure), which are obvious and by far very important socialization process components in terms of their personal and social development.

In line with collected data, Ivano-Frankivsk's graduates tend to rely on their personal informational sources such as social network (45, 5%), family and relatives (38, 7.5). Nevertheless, by a narrow margin more than half of respondents said, that when it comes to the reliable information source, they would choose traditional public media (55, 4%).

Official governmental institutions aren't among those institutions, which are able to provide reliable information in line with Ivano-Frankivsk teens' opinions. Roughly one out of ten respondents agreed, that official governmental institutions may offer correct data or reliable information.

Ivano-Frankivsk teens' leisure practices were considered in this study as well. The study revealed that

It turned out that the most demanded among others are comedy films (74, 7%), and the least interesting for the teenage audience are artistic films like musicals (11.2%) or art house films (9, 1%). Additionally, fantasy (44, 7%) and horror (40, 5%) movies are on the demand top as well in terms of teens' point of view.

In the long run, it has been concluded that in fact they are communicative practices, which consist mainly in terms of teens' leisure time spending patterns.

Keywords: *Personality; Socialization; Leisure Practices; Communicative Practices; Information and Media Literacy; Identity; Value Orientations*

Свободное время и досуг подростковой молодежи Прикарпатья (по результатам опроса учащихся выпускных классов учреждений общего среднего образования)

Максимович О. В., Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника

В статье представлены результаты исследования «Ценностные ориентации учащихся выпускных классов г. Ивано-Франковск», проведенного Учебно-научным центром социологических исследований Прикарпатья ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника» в рамках соглашения о сотрудничестве между главным управлением образования и науки Ивано-Франковской областной государственной администрации и Прикарпатским национальным университетом, а также в рамках соглашения о сотрудничестве между управлением образования и науки исполнительного комитета Ивано-Франковского городского совета и Прикарпатским национальным университетом и при финансовой поддержке Канадского института украинских студий в 2015 году. Представлены данные опроса об источниках получения информации учащимися выпускных классов г. Ивано-Франковск. Рассмотрены жанровые и стилистические предпочтения данной социально-демографической группы, определен бюджет свободного времени в оценках подростковой молодежи областного центра Прикарпатья. Проанализированы ответы выпускников общеобразовательных учебных заведений Ивано-Франковска в контексте теоретических подходов объяснения подросткового периода социализации в условиях современного общества. Выявлено наличие признаков сдвига идентичности исследуемой социально-демографической группы, выявлено фактическую дисфункцию традиционных медиа в смысле источников информации для подрастающего поколения. Оценено влияние фактора межкультурной коммуникации на досуговые практики подростковой молодежи в контексте ценностного дискурса молодежи приграничья Восточной и Центральной Европы. Отмечено необходимость и потребность усиления информационной и медиа грамотности подросткового поколения усилиями профильных институтов. Сделан вывод о том, что досуговые практики подростков фактически является коммуникативными практиками по форме и содержанию.

Ключевые слова: *личность; социализация; досуговые практики; коммуникативные практики; информационная и медиа грамотность; идентичность; ценностные ориентации*

«Цивілізація дозвілля» – саме такою очікував побачити сучасну йому культуру французький соціолог Ж. Дюмазед'є в недалекому майбутньому, виходячи з підсумків емпіричного дослідження, теоретична інтерпретація яких підвела дослідника до думки про формування нового цивілізаційного типу культури. Результати досліджень Ж. Дюмазед'є свідчили про те, що практики дозвілля та вільного часу сучасного йому середньостатистичного мешканця розвинутих країн несуттєво поступають мірою значимості трудовим практикам, а за показниками вагомості та привабливості дозвіллеві практики навіть переважають трудові, адже чимала кількість людей схильні отримувати меншу заробітну платню за рахунок збільшення обсягу вільного часу та дозвілля. Ця тенденція особливо чітко простежувалася в молодіжних колах та мала виразну інтенцію до зростання. Тож передбачалося, що кінець ХХ століття стане періодом переходу до цивілізації дозвілля, яка запанує у ХХІ ст. [10, арк.16].

Помічена Ж. Дюмазед'є тенденція знайшла своє концептуальне відображення також і в понятті «індустрія культури», яке запроваджують до наукового вжитку представники Франкфуртської школи. Так, Г. Маркузе сформулював ідею про культуру нового типу, спрямовану на конструювання хибних потреб із метою мотивування споживачів до купівельної активності щодо найрізноманітніших товарів та послуг.

Постановка проблеми.

Коли мова йде про молодь, особливо підліткову, то, вочевидь, дану соціально-демографічну групу характеризують два домінуючі типи повсякденних практик, які є обов'язковими та важливими компонентами соціалізації особистості на даному етапі її формування: навчання та дозвілля. Успіх у навчанні є передумовою майбутнього просування у соціально-структурній площині статусних ієрархій та кар'єрних диспозицій, тоді як успіх практик вільного часу та дозвілля є індикатором успішності підліткового

етапу соціалізації, позаяк саме на даному етапі дорослішання закладається фундамент навичок комунікації та партнерства, а позитивне досягнення підлітковою особистістю завдань, спрямованих на налагодження взаємин із однолітками, не дарма інтерпретується психологами в сенсі індикатора успіху підліткового періоду дорослішання в цілому. Результативне засвоєння умінь та практичних навичок спілкування шляхом практик дозвілля та вільного часу дозволяє підлітку інтегруватися до тієї чи іншої сфери соціального простору і ретранслювати набутий досвід у подальшому житті вже через практики в інших сферах суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Відтоді, як у 60-70-х роках ХХ ст. у соціологію ввійшло поняття «соціальний час», діставши категоріальне оформлення [10, арк. 7], концепти вільного часу та дозвілля залишаються суттєвими елементами його семантичного конструювання. З-поміж українських дослідників до проблематики вільного часу та дозвілля молоді зверталися такі автори, як Агамірян Л. [1, 21], Бровко М. [2], Давидова Н. [4], Мачуліна І. [10], В. Піча [17], Попова І. [14], С. Романенко [14, 15], О. Семашко [17], Л. Сокур'янська [13, 16, 21], Н. Цимбалюк [19, 20] та ін. Однак проблематика практик вільного часу та дозвілля молоді, особливо підліткової, не перебуває в фокусі системної уваги дослідників, дослідження носять радше епізодичний, часто ініціативний характер, що утруднює формування цілісної картини бачення проблеми.

Нагальна необхідність таких досліджень зумовлена тим, що, як уже підкреслювалося вище, значну частину підліткової повсякденності займають саме дозвільні практики, які відіграють особливу роль в соціалізації особистості. Від того, яким змістом наповнює підліток своє до-

звілля, яким його видам віддає перевагу, багато в чому залежить те, яка особистість сформується у майбутньому, що актуалізує дослідження підліткової молоді загалом, та, зокрема, практик дозвілля та вільного часу, їхньої факторної зумовленості.

Мета даної статті полягає у виявленні особливостей практик дозвілля та вільного часу підліткової молоді м. Івано-Франківськ.

Теоретичну основу нашого аналізу становлять по-перше, твердження Г. Холла [26], К. Гріффіна [25], Ш. Айзенштадта [23] а також І. Кона [6, 7, 8] та О. Омельченко [11,12], присвячені, загалом, особливостям перебігу підліткового періоду соціалізації. Особлива роль в рамках цього дослідження належить концепції Е. Еріксона [24], яка трактує процес соціалізації особистості крізь призму восьми стадій розвитку, кожна з яких залишає людину перед необхідністю боротися із тими чи іншими викликами, притаманними кожному етапу дорослішання.

Враховуючи, що значна частина мешканців Прикарпаття постійно чи тимчасово перебуває поза межами країни громадянства¹, а, отже, соціальні практики підліткового покоління обласного центру Прикарпаття значною мірою обумовлені досвідом міжкультурної комунікації, заробітчанськими практиками їхніх близьких, родичів, знайомих, вважаємо, що практики дозвілля та вільного часу досліджуваної нами соціально-демографічної групи доречно трактувати в руслі концепту прикордоння [9, 18] та в контексті новітніх підходів інтерпретації сучасного суспільства [22, 28].

Емпіричну основу цієї публікації становлять деякі результати соціологічного дослідження учнів випускних класів закладів загальної середньої освіти територіальної громади м. Івано-Франківськ².

¹ За даними дослідження, яке нещодавно оприлюднила соціологічна група «Рейтинг», відсоток респондентів родичі яких впродовж останніх пів року тимчасово або постійно перебували за кордоном на території Івано-Франківської області коливається в межах 55 % [5].

² Довідково: соціологічне дослідження підліткової молоді територіальної громади м. Івано-Франківськ (в рамках угоди про співпрацю між головним управлінням освіти і науки Івано-Франківської обласної державної адміністрації та Прикарпатським національним університетом (25-С/12), а також в рамках угоди про співпрацю між управлінням освіти і науки виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради та Прикарпатським національним університетом (2-С/12) та за підтримки Канадського інституту українських студій (Canadian Institute of Ukrainian Studies of University of Alberta)) було реалізоване в усіх закладах загальної середньої освіти м. Івано-Франківськ. Загалом в опитуванні взяли участь 28 шкіл міста. До участі в опитуванні було запрошено усіх учнів випускних класів, опитування носило суцільний характер, поряд із тим в ньому не взяли участь ті учні, котрі з певних причин не відвідували програму навчання на момент проведення польового етапу, чи з особистих міркувань не виявили бажання взяти участь в опитуванні, у зв'язку з чим рівень досягнення цільової групи становить 68,7 %. Масив даних становить 774 одиниці аналізу. Статистична похибка (із ймовірністю 0,95) не перевищує 1,98%.

Виклад основного матеріалу.

Отже, проаналізуємо практики вільного часу та дозвілля учнів випускних класів закладів загальної середньої освіти обласного центру Прикарпаття, звернувшись до отриманої в ході дослідження інформації.

Комунікативні практики підліткового покоління, вочевидь, принципово різняться від способів комунікацій осіб середнього та похилого віку як в Україні, так і у світі в цілому, формуючи нові простори комунікації, докорінно змінюючи способи організації та функціонування соціальних спільнот, інститутів та організацій. Ці тенденції особливо помітні на територіях прикордоння і ще більш колоритно вирізняються, коли мова йде про підліткову соціально-демографічну групу.

З огляду на актуальність даного питання, зупинимось на цій тезі докладніше, адже чимала кількість досліджень спрямована на акцентування негативного впливу цифрових технологій на психологічний стан підлітків. Хоча обсяги часу, проведеного підлітками перед екранами пристроїв, викликали чимале занепокоєння на предмет негативного впливу на психологічне здоров'я, результати нещодавно оприлюдненого репрезентативного дослідження англійських підлітків ($n = 120\ 115$ осіб) дозволяють стверджувати, що такі побоювання дещо перебільшені, а помірне використання цифрових пристроїв може навіть бути корисним для психологічного благополуччя підлітків [27]. Таким чином, це широкомасштабне дослідження вчених з Оксфордського університету та університету Кардіффа ставить під сумнів доволі поширену дотепер так звану «гіпотезу зміщення» (Displacement Hypothesis), згідно з якою підліток марно витрачає час за гаджета-

ми, тоді як міг би його з користю присвятити розвиваючим видам діяльності (навчання, тренування тощо). Натомість дослідники конструюють альтернативну гіпотезу, згідно якої припускається, що існує певний часовий інтервал, перебування за екранами в межах якого не має негативного впливу, а, можливо, впливає навіть конструктивно на психологічне здоров'я підлітків. Вимірявши психологічне благополуччя вибіркової сукупності 120 115 респондентів на основі методики WEMWBS³, дослідники переконалися, що зв'язок між часом, проведеним перед екраном, та психологічним благополуччям підлітків є нелінійним. Інтервал часу, який підліток може собі дозволити перед екраном гаджета без шкоди для психологічного благополуччя, коливається від 4 годин у святкові та вихідні дні до 2 годин у будні дні, тоді як безпечний часовий інтервал роботи за комп'ютером коливається в межах 4 годин і фактично не залежить від типу дня (вихідний чи робочий).

У випадку випускників закладів загальної середньої освіти м. Івано-Франківськ, мабуть, доречно вести мову про недооцінку міри і значимості впливу соціальних медіа та новітніх комунікаційних технологій на дозвіллі практиці опитаних нами респондентів. Ймовірно, молоде покоління прикарпатців ще не прийшло до усвідомлення міри вагомості цього впливу, декларативно транслуючи у своїх відповідях ту інформацію, яку щодня отримують від свого найближчого оточення. Власне, відповідаючи на запитання про джерела отримання надійної інформації, випускники івано-франківських шкіл стверджували, що найперше таку інформацію вони отримують зі ЗМІ (55,4 %), далі – соціальні мережі (45,5 %), сім'я та родичі (38.7 %); (рис.1).

Окрім Канадського інституту українських студій університету Альберти, який забезпечив грантову підтримку проекту, висловлюємо подяку студентам-практикантам 2014 / 2015 та 2015 / 2016 навчальних років напряму підготовки 6.030101 – «соціологія» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, які долучилися до польового етапу реалізації опитування та взяли активну участь у формуванні масиву даних; студентам напряму підготовки 6.020301 – «філософія» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника аналогічних років, допомога яких є суттєвим внеском на етапі формування зведеного масиву даних щодо обробки відкритих запитань опитувальника, а також особисто тодішньому аспіранту кафедри філософії та соціології Джигіті А. Я. за суттєвий організаційний внесок в реалізацію опитування. Також висловлюємо вдячність Центру практичної психології та соціальної роботи Департаменту освіти та науки Івано-Франківської міської ради, який в рамках згадуваних угод про співпрацю забезпечив організаційний супровід та інституційне сприяння проведення цього опитування на теренах обласного центру Прикарпаття.

³ *Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale*

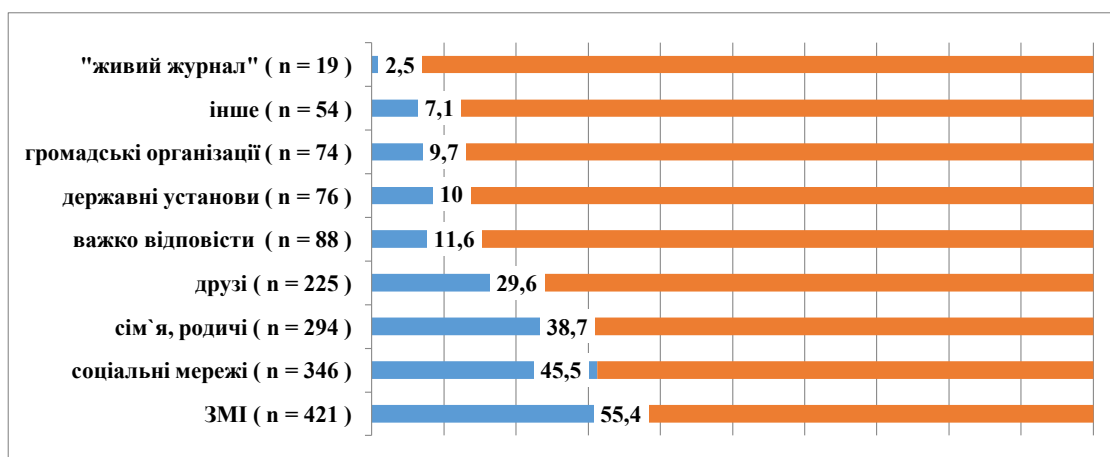

Рис. 1 Відповіді на запитання «Звідки Ви отримуєте найбільш надійну інформацію?» (у %)

Із наведених вище даних розуміємо, що державні установи практично не позиціонуються прикарпатськими школярами як інституції, котрі спроможні надати надійну інформацію, позаяк лише 10 % респондентів зазначили цей варіант відповіді. Інституції громадянського суспільства ранжуються школярами навіть дещо нижче, ніж державні установи: лише 9,7 % респондентів вважають, що саме громадські організації варто розглядати в якості надійних джерел отримання інформації.

З огляду поточних обставин і реалій українського сьогодення хотілося б наголосити, що питання інформаційної грамотності українців, зокрема й підліткового покоління, є питанням державного стратегічного значення. Перебуваючи в стані гібридного воєнного протистояння, ми повинні розуміти, що, окрім фізичної лінії фронту, дуже важлива лінія розмежування пролягає в аксіодискурсі громадян країни, позаяк цінності являють собою довготермінові проекти соціальної дії. Хотілося б привернути увагу до цього питання, адже виглядає на те, що саме тут присутня чимала прогалина державної інституційної політики.

До слова, нещодавно компанією Google було оприлюднено рейтинг запитів громадян тієї чи іншої країни. Виявляється, в масиві даних від IP адрес із України україномовні запити з'являються не раніше третьої позиції. При цьому найбільше цікавили українців у 2017 році питання «чому не працює сайт «Вконтакте» та «як обійти блокування «Вконтакте» [3].

За цими ж даними можна зробити висновок, що, незважаючи на видимі українізацію та декомунізацію публічного дискурсу, фактичний рівень включеності онлайн-частини україн-

ського суспільства до російського соціального і культурного простору залишається доволі значним хоча б тому, що у зведеному звіті запитів від України компанії переважають російськомовні, а україномовні запити з'являються в списках не раніше третьої позиції першої десятки виборів, немає жодного англійськомовного запиту. В першій десятці топ-запитів бачимо 5 телесеріалів і 2 телевізійні шоу, а найпопулярнішим пошуковим запитом року в Google Україна став 4-й сезон серіалу «Фізрук». Другу позицію посідає новий сезон шоу «Холостяк», а третю – НАБУ (але російською мовою). За рубрикою «купівля року» переможцем став спінер, далі – квитки на потяг; і Айфон 7 – третя позиція, відповідно [3].

З точки зору предмету нашої публікації, розглянуті вище дані є особливо важливими, адже вони дозволяють зрозуміти загальний контекст, своєрідну рамку соціалізації, якою сьогодні виступає глобальна мережа для підростаючого покоління українців. В нашому опитуванні, звернувшись до вивчення дозвілєвих практик та бюджету вільного часу, витраченого на отримання інформації, ми дійшли висновку, що школярі Прикарпаття так само, як і у запитанні про джерела отримання інформації, радше транслюють загальноприйнятту точку зору старших за віком і статусом поколінь, аніж висловлюють власну позицію чи ставлення.

Вивчаючи відповіді на запитання, спрямовані на з'ясування обсягу часу, який випускники загальноосвітніх навчальних закладів міста присвячують традиційним медіа (телебачення, радіо, преса), розуміємо, що останні користуються низькою популярністю серед молодого покоління прикарпатців. Майже четверта частина опитаних нами респондентів (204)

відповіли, що зовсім не присвячують час перегляду телепередач. Близько п'ятої частини респондентів (161) проводять орієнтовно пів години – годину часу у звичайний (будній)

день біля телевізора. Незначна частина опитаних школярів (16 респондентів) стверджують, що присвячують більш як три години часу перегляду телепередач (рис. 2).

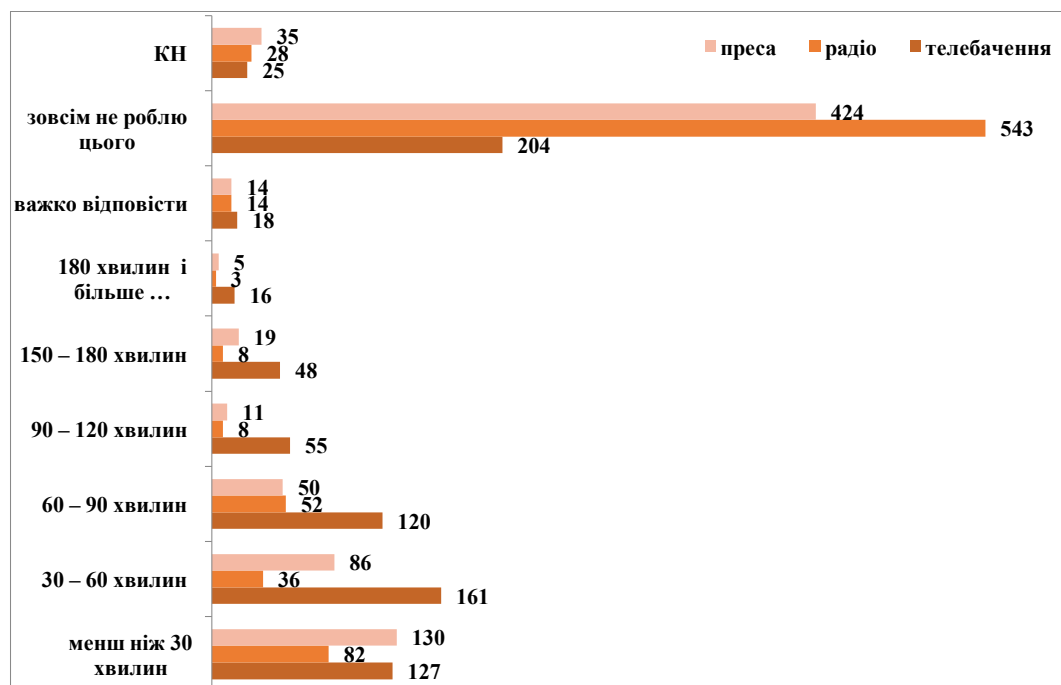

Рис. 2 Відповіді на запитання «Скільки всього часу Ви проводите у звичайний (будній) день біля телевізора/слухаючи радіо/читаючи пресу?» (n = 774; відповіді (біля телевізора – 749; слухаючи радіо – 746; читаючи пресу 735; частота відповідей)

Як очікувалось, популярність радіопередач як фактора проведення вільного часу івано-франківських старшокласників є невисокою. Близько двох третин респондентів (543) зазначили, що практично не слухають радіо; з-поміж тих, хто все ж таки відповів ствердно, присвячує даному різновиду медіа близько години (рис. 2).

Увага випускників шкіл обласного центру Прикарпаття до преси також є невисокою: більше половини старшокласників (424) взагалі не читають, частина школярів (130) витрачають на це пів години, менше сотні респондентів (86) до години часу у звичайний (будній) день (рис. 2).

Намагаючись отримати максимально цілісний «портрет» школярів випускних класів м. Івано-Франківськ, ми включили до інструментарію дослідження запитання, спрямовані на виявлення дозвіллевих практик учнівської молоді в сфері масової культури, запитуючи про те, які жанри фільмів їм подобається перегля-

дати найбільше, а також про переваги щодо напрямів музики. Виявилось, що серед жанрів художнього кінематографу найбільшим попитом користуються комедійні фільми (74, 7%), а найменш цікавими для підліткової аудиторії є мистецькі кінострічки як то мюзикли (11,2%) чи арт-хаусні кінострічки (9, 1%). Користуються попитом також фільми розважального жанру, як от фантастика (44, 7%), фільми жахів (40, 5%) (рис. 3).

Жанрові вподобання учнів випускних класів м. Івано-Франківськ в галузі музики концентруються довкола року, якому надали перевагу близько половини респондентів, при тому, що ще близько п'ятої частини опитаних (18%) стверджують, що їм імпонують музичні стилі хард-року та «метал». На протилежному полюсі частоти виборів опинилися традиційні варіанти музичних жанрів і стилів – релігійна музика (3, 1%), романси (3,6%) та інші (рис. 4).

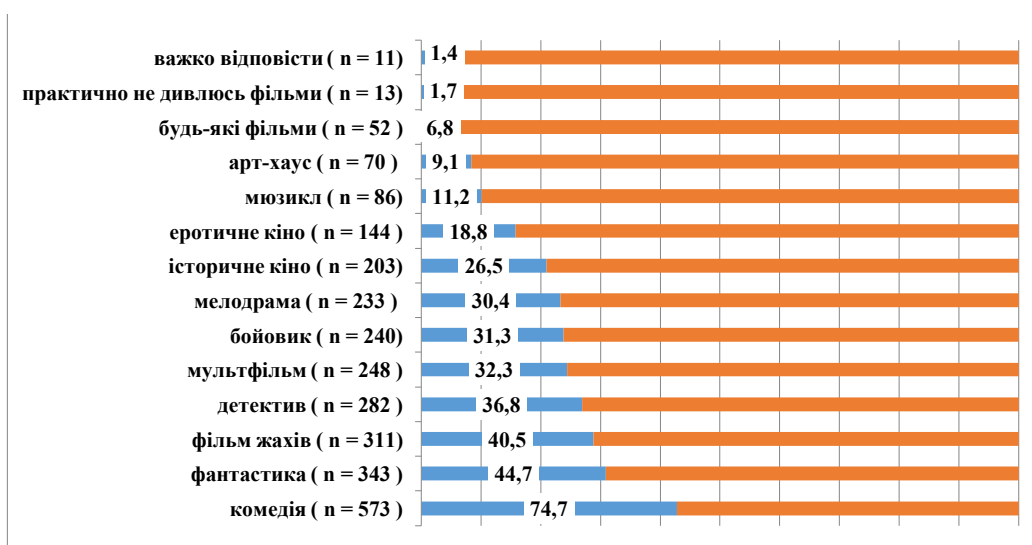

Рис. 3 Відповіді на запитання «Скільки всього часу Ви проводите у звичайний (будній) день біля телевізора/слухаючи радіо/читаючи пресу?» (n = 774; відповіді (біля телевізора – 749; слухаючи радіо – 746; читаючи пресу 735; частота відповідей)

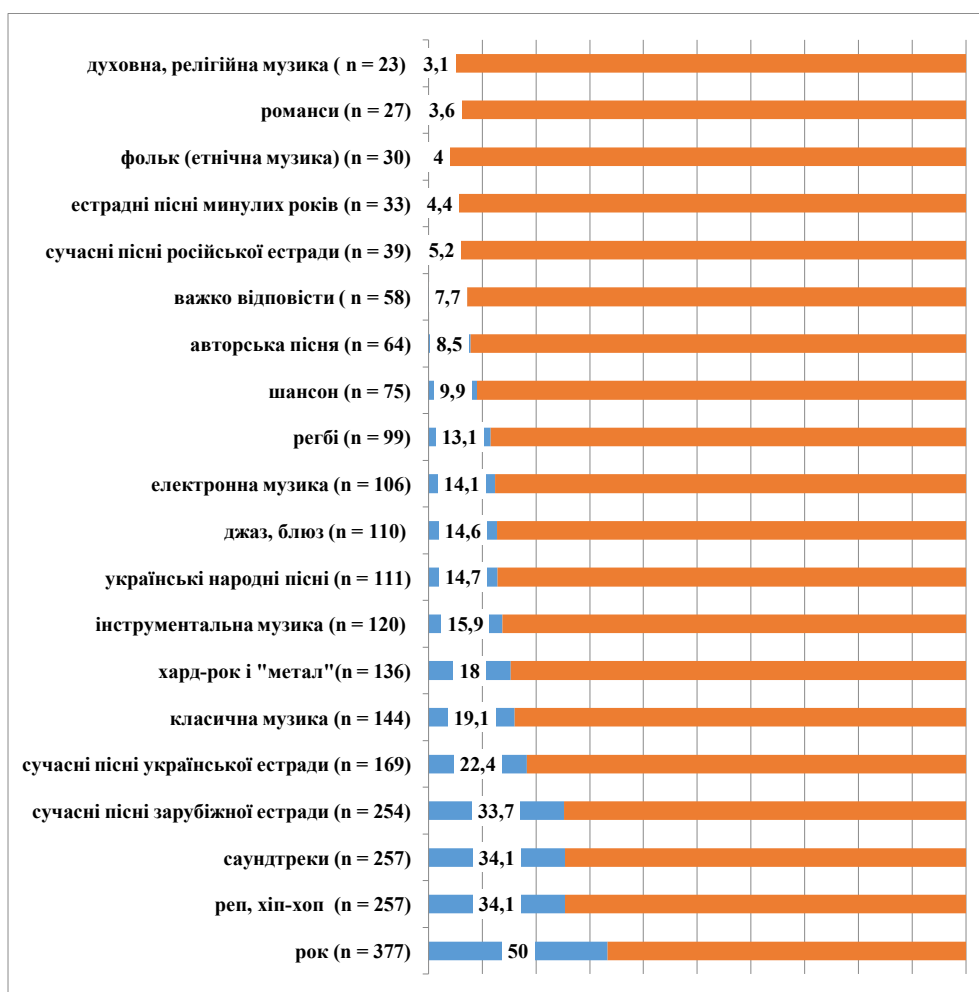

Рис. 4 Відповіді на запитання множинного вибору «Яку музику Вам подобається слухати?» (n = 774; у %)

Висновки.

Підводячи підсумки висвітлення практик вільного часу та дозвілля підліткової молоді Прикарпаття на основі результатів опитування, проведеного серед учнів випускних класів закладів загальної середньої освіти м. Івано-Франківськ, наголосимо такі ключові тези:

1. Задля забезпечення належного рівня аналізу проблематики підліткової молоді в Україні вважаємо необхідним об'єднання зусиль науковців, і не тільки, які працюють із даною соціально-демографічною групою щодо інституціалізації та систематизації подібних практик;

2. Вважаємо, що недооцінка міри і значимості впливу соціальних медіа та новітніх комунікаційних технологій на дозвіллі практиці опитаних нами респондентів може бути пояснена зсувом ідентичності, характерним для підліткового періоду дорослішання; тобто в даному випадку, ймовірно, респонденти ретрансливали думку оточення, батьків, аніж висловили власні міркування з приводу поставленого запитання;

3. Інформаційну грамотність підліткової соціально-демографічної групи слід трактувати в сенсі стратегічного компонента національної

політики в Україні, і, як засвідчують розглянуті в статті дані, в даному напрямі слід вжити системних заходів, спрямованих на підвищення рівня згаданих компетентностей;

4. Аналіз бюджету вільного часу школярів випускних класів м. Івано-Франківськ підводить до думки, що молоді люди ігнорують традиційні медіа ресурси, адже більш як половина опитаних стверджують, що практично не витрачають часу на перегляд телепередач і майже половина респондентів відповіли, що не читають пресу, що може слугувати передумовою для відповідних теоретичних узагальнень про фактичну дисфункцію традиційних медіа, коли мова йде про підліткове покоління;

5. Вивчення жанрових і стилєвих уподобань учнів випускних класів закладів загальної середньої освіти м. Івано-Франківськ підводить до думки про домінування пріоритетів масової культури, адже унікальні стилєві напрями музичного мистецтва, так само як і мистецькі жанри кінематографу, не користуються популярністю поміж опитаних нами респондентів, хоча окремі винятки тут мають місце (наприклад, симпатія до класичного стилє в музиці чи історичних фільмів).

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Агамир'ян Л. В. Досуговые практики как фактор социализации городских и сельских подростков / Л. В. Агамир'ян // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – 2015. – Вип. 35. – С. 92-98.
2. Бровко М. Мистецтво в контексті розгортання культурного потенціалу дозвіллевих практик / М. Бровко // Соціологія та суспільство: взаємодія в умовах кризи. II Конгрес САУ: тези доповідей, (Харків, 17-19 жовтня 2013 р.). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 525-527.
3. Год в поиске – 2017. Самые популярные темы в 2017 году – Украина. – Режим доступа: <https://trends.google.com/trends/yis/2017/UA/>
4. Давидова Н. Формування нових моделей організації культурно-дозвіллевої діяльності в сучасній Україні / Н. Давидова // Соціологія та суспільство: взаємодія в умовах кризи. II Конгрес САУ: тези доповідей, (Харків, 17-19 жовтня 2013 р.). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 547-548.
5. Де хочуть жити українці? // Соціологічна група «Рейтинг» (Rating Group Ukraine). – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/gde_hotyat_zhit_ukraincy.html.
6. Кон И. С. Дружба: 4-е изд / И. С. Кон // Санкт-Петербург: Питер, 2005. – 330 с.
7. Кон И. С. Психология ранней юности / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1989. – 256 с.
8. Кон И. С. Психология старшеклассников / И. С. Кон // М.: Просвещение, 1980. – 192 с.
9. Кравченко В. В. Представления о Пограничье и практики их использования / В. В. Кравченко, А. А. Мусиезов, О. А. Филипова. – Вильнюс: ЕГУ, 2012. – 174 с.
10. Мачуліна І. Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія вільного часу та дозвілля» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальності 054 «Соціологія» за освітньо-професійною програмою «Соціологія» / І. Мачуліна. – Кам'янське, ДДТУ, 2017. – 68 с.
11. Омельченко Е. «Жертвы и / или насильники». Феномены подростковой сексуальности в фокусе западных теоретических дискурсов / Е. Омельченко // Научно-исследовательский Центр «Регион»: Государственное учреждение Ульяновского государственного университета. – Режим доступа: <http://region.3ebra.com/resources/books/drug/drug18/>

12. Омельченко Е. Молодежь: открытый вопрос / Е. Омельченко. – Ульяновск: Изд-во «Симбирская книга», 2004. – 184 с.
13. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації: колективна монографія / за ред. Л. Г. Сокур'янської. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2000. – 207 с.
14. Попова И. Старшеклассник – 2006. Жизненные ориентации и настроения; современная семья: родители и дети / И. Попова, С. Романенко, М. Савченко // Вісник Одеського національного університету. (Серія: Соціологія і політичні науки). – Одеса: Астропринт, 2006. – Том 11. – Вип. 10. – С. 89-108.
15. Романенко С. В. Жизненные планы старшеклассников Одессы (по результатам мониторингового исследования) / С. В. Романенко // Український соціологічний журнал: наукове, інформаційне видання. – 2016. – № 1-2. – С. 58-64.
16. Сокур'янська Л. Г. Ценностные ориентации подростковой молодежи пограничья Центральной и Восточной Европы (по результатам международного исследования) / Л. Г. Сокур'янська // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 251-258.
17. Соціологія культури / за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – Київ: «Каравела». Львів: «Новий Світ», 2000. – 334с.
18. Хаусхофер К. Границы в их географическом и политическом значении / К. Хаусхофер // Классика геополитики, XX век. – М.: ООО Издательство АСТ, 2003. – С. 227-598.
19. Цимбалюк Н. Концептуальні засади дослідження вільного часу та дозвілля сучасного українського суспільства / Н. Цимбалюк // Соціологія та суспільство: взаємодія в умовах кризи. II Конгрес САУ: тези доповідей, (Харків, 17-19 жовтня 2013 р.). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 534-536.
20. Цимбалюк Н. М. Соціологія дозвілля / Н. М. Цимбалюк. – Київ: ДАКККіМ, 2002. – 214с.
21. Agamiryan L. Practices of Leisure of Teenage Youth of Central and Eastern Europe's Borderlands as a Space of Their Value Preferences Realization / L. Agamiryan, L. Sokuryanska // Youth in Central and Eastern Europe. Sociological Studies. – 2016. – № 2. – P. 51-65.
22. Charles S. Once Within Borders Territories of Power, Wealth, and Belonging since 1500 / S. Charles. – Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2016. – 416 p.
23. Eisenstadt S. N. From Generation to Generation: Age Groups and Social Structure / S. N. Eisenstadt. – London: Routledge & Kegan Paul, 1956. – 357 p.
24. Erikson E. H. Childhood and Society: the Landmark Work on the Social Significance of Childhood / E. H. Erikson. – New York – London: W-W-Norton, 1993. – 448 p.
25. Griffin C. Representations of Youth: the Study of Youth and Adolescence in Britain and America / C. Griffin. – Cambridge, MA, USA: Polity Press, 1993. – 253 p.
26. Hall G. S. Adolescence. Its Psychology and its Relation to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education: Vol. II. (Digitized by the Internet Archive in 2010 with founding from Open Knowledge Commons and Harvard Medical School) / G. S. Hall. – New York: D. Appleton and Company, 1904. – 809 p.
27. Przybylski A. Large-Scale Test of the Goldilocks Hypothesis: Quantifying the Relations Between Digital-Screen Use and the Mental Well-Being of Adolescents / A. Przybylski, N. Weinstein // Psychological Science. – 2017. – 28 (2). – P. 204-215.
28. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution: 1st Edition / K. Schwab. – New York: World Economic Forum. – 2016. – 184 p.

REFERENCES

1. Agamiryan, L.V. (2015). Dosugovye praktiki kak faktor sotcializacii gorodskikh i selskikh podrostkov [Leisure Practices as the Factor of Socialization of the Urban and Rural Teenager's]. *Visnik Kharkivskogo natsionalnogo universitetu imeni V.N. Karazina. Seriiia «Sotciologichni doslidzhennia suchasnogo suspilstva: metodologiiia, teoriia, metodi»*, 35, 92-98 [in Russian].
2. Brovko, M. (2013). Mystectvo v konteksti rozghortannja kuljturnogho potencialu dozvilljevykh praktyk [Art in terms Cultural Potential of Leisure Practices Development]. *Sociologhija ta suspiljstvo: vzajemodija v umovakh kryzy – Sociology and Society: Interaction in a Crisis: Proceedings of the II Congress of SAU*. Kharkiv [in Ukrainian].
3. *God v poiske – 2017. Samye populiarnye temy v 2017 godu – Ukraina [The year 2017 in search. The most popular topics in 2017 (Ukraine)]*. Retrieved from: <https://trends.google.com/trends/yis/2017/UA/> [in Russian].
4. Davydova, N. (2013). Formuvannja novykh modelej orghanizaciji kuljturno-dozvilljevoji dijajlnosti v suchasnij Ukrajinі [New Models of Organization of Cultural-leisure Activities Formation in Modern Ukraine]. *Sociologhija ta suspiljstvo: vzajemodija v umovakh kryzy – Sociology and Society: Interaction in a Crisis: Proceedings of the II Congress of SAU*. Kharkiv [in Ukrainian].

5. *De khochutj zhyty ukrajinci? [Where do Ukrainians want to live?]*. (2017). Sociologhichna ghrupa «Rejtyng» (Rating Group Ukraine). Retrieved from: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/gde_hotyat_zhit_ukraincy.html [in Ukrainian].
6. Kon, I.S. (2005). *Druzhba: 4-e izd. [Friendship: 4th ed.]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
7. Kon, I.S. (1989). *Psikhologiiia rannei umosti [Early Adolescence Psychology]*. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].
8. Kon, I.S. (1980). *Psikhologiiia starsheklassnikov [Psychology of High School Students]*. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].
9. Kravchenko, V.V., Musiezdov, A.A., & Filipova, O.A. (2012). *Predstavleniia o Pograniche i praktiki ikh ispolzovaniia [Representations about the Borderlands and Practices of their Use]*. Vilnius: EGU [in Russian].
10. Machulina, I. (2017). *Konspekt lekcij z dyscypliny «Sociologhija viljnogho chasu ta dozvillja» dlja zdobuvachiv vyshhoji osvity drughogho (maghistersjkogho) rivnja zi specialnosti 054 «Sociologhija» za osvityno-profesijnoju prohramoju «Sociologhija» [The Abstract of the Lectures «The Sociology of the Leisure Time and Dosvillia» (for MA Students of Sociology)]*. Kam'jansjke: DDTU [in Ukrainian].
11. Omelchenko, E. (2018). «Zherty i / ili nasilniki». *Fenomeny podrostkovoї seksualnosti v fokuse zapadnykh teoreticheskikh diskursiv [«Victims and / or rapists». Phenomen of Adolescents' Sexuality in the Focus of Western Theoretical Discourses]*. Nauchno-issledovatel'skii Tcentr «Region»: Gosudarstvennoe uchrezhdenie Ulianovskogo gosudarstvennogo universiteta. Retrieved from: <http://region.3ebra.com/resources/books/drug/drug18/> [in Russian].
12. Omelchenko, E. (2004). *Molodezh: otkrytyi vopros [Youth: an open question]*. Ulianovsk: Izd-vo «Simbirskaja kniga» [in Russian].
13. *Pidlitok u velykomu misti: faktory ta mekhanizmy socializacii: kolektyvna monohrafija [Teen in a Big City: Factors and Socialization Mechanisms: a collective monograph]*. (2000). Kharkiv: Vydavnychyj centr Kharkivskogho nacionaljnogho universytetu imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].
14. Popova, I., Romanenko, S. & Savchenko, M. (2006). Starsheklassnik – 2006. Zhiznennye orientacii i nastroiennia; sovremennaia semia: roditeli i deti [Senior Student – 2006. Life orientations and Opinions; Modern Family: Parents and Children]. *Visnik Odeskogo nacionalnogo universitetu. (Serii: Sotciologiiia i politichni nauki), II*, 89-108 [in Russian].
15. Romanenko, S.V. (2016). Zhiznennye plany starsheklassnikov Odessy (po rezultatam monitoringovogo issledovaniia) [Life Plans of High School Students in Odessa (according to the Results of Monitoring Research)]. *Ukrainskyi sotciologichnii zhurnal: naukove, informaciiine vidannia, 1-2*, 58-64 [in Russian].
16. Sokurianskaia, L.G. (2015). Tcennostnye orientacii podrostkovoї molodezhi pogranichia Tcentralnoi i Vostochnoi Evropy (po rezultatam mezhdunarodnogo issledovaniia) [Value Orientations of Adolescent youth in the Borderlands of Central and Eastern Europe (according to the Results of an International Study)]. *Metodologiiia, teoriia i praktika sotciologicheskogo analiza sovremennogo obshchestva*, 251-258 [in Russian].
17. Semashko, O.M., & Picha, V.M. (2000). *Sociologhija kuljтуры [Sociology of Culture: Handbook]*. Ljviv: «Novyj Svit» [in Ukrainian].
18. Khauskhofer, K. (2003). *Granicy v ikh geograficheskoi i politicheskoi znachenii [Borders in their Geographical and Political Significance]*. Klassika geopolitiki, XXI vek. Moscow: OOO Izdatelstvo AST [in Russian].
19. Cymbaljuk, N. (2013). *Konceptualjni zasady doslidzhennja viljnogho chasu ta dozvillja suchasnogho ukrajinsjkogho suspiljstva [Conceptual Foundations of the Leisure Time Study of modern Ukrainian society]. Sociologhija ta suspiljstvo: vzajemodija v umovakh kryzy – Sociology and Society: Interaction in a Crisis: Proceedings of the II Congress of SAU. Kharkiv*, 534 - 536 [in Ukrainian].
20. Cymbaljuk, N.M. (2002). *Sociologhija dozvillja [Sociology of Leisure: Handbook]*. Kyjiv: DAKKKiM [in Ukrainian].
21. Agamiryan, L., & Sokuryanska, L. (2016). Practices of Leisure of Teenage Youth of Central and Eastern Europe's Borderlands as a Space of Their Value Preferences Realization. *Youth in Central and Eastern Europe. Sociological Studies*, 2, 51-65.
22. Charles, S. (2016). *Once Within Borders Territories of Power, Wealth, and Belonging since 1500*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
23. Eisenstadt, S.N. (1956). *From Generation to Generation: Age Groups and Social Structure*. London: Routledge & Kegan Paul.
24. Erikson, E.H. (1993). *Childhood and Society: the Landmark Work on the Social Significance of Childhood*. New York–London: W-W-Norton.
25. Griffin, C. (1993). *Representations of Youth: the Study of Youth and Adolescence in Britain and America*. Cambridge, MA, USA: Polity Press.
26. Hall, G.S. (1904). *Adolescence. Its Psychology and its Relation to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education: Vol. II. [Digitized by the Internet Archive in 2010 with founding from Open Knowledge Commons and Harvard Medical School]*. New York: D. Appleton and Company, Retrieved from: <https://archive.org/stream/adolescenceitsps002hall#page/n0/mode/2up> [in English].

27. Przybylski A., & Weinstein, N. (2017). Large-Scale Test of the Goldilocks Hypothesis: Quantifying the Relations Between Digital-Screen Use and the Mental Well-Being of Adolescents. *Psychological Science*, 28 (2), 204-215. Retrieved from: <http://doi.org/10.1177/0956797616678438>.
28. Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution: 1st Edition*, New York: World Economic Forum.

Максимович Ольга Володимирівна

Кандидат філософських наук, доцент
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
76025, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

Maksymovych Olga

Ph.D, Associate Professor
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
57, Shevchenka St., Ivano-Frankivsk, 76025, Ukraine
Email: olgamaksymovych@gmail.com ORCID: 0000-0002-3463-1543

Цитування: Максимович О. В. Вільний час та дозвілля підліткової молоді Прикарпатського регіону (за результатами опитування учнів випускних класів закладів загальної середньої освіти) / О. В. Максимович // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 8. – С. 40-50.

Citation: Maksymovych, O.V. (2018). Vilnyi chas ta dozvillia pidlitkovoї molodi Prykarpatskoho rehionu (za rezultatamy opytuvannia uchniv vypusknykh klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity) [Free and Leisure Time of Teenage Youth in Precarpatian Region (based on the Survey of Students of General Secondary Educational Institutions)]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(8), 40-50.

Стаття надійшла / Article arrived: 10.08.2018

Схвалено до друку / Accepted: 25.08.2018